

РУСЛАН ДМИТРОВИЧ ТРОЙЧУК,

Національна академія внутрішніх справ (м. Київ),
навчально-науковий інститут № 3,
наукова лабораторія з проблем превентивної
діяльності та запобігання корупції;

 <https://orcid.org/0000-0002-4515-0745>,

e-mail: troichukruslan@gmail.com

ОБ'ЄКТ ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Статтю присвячено дослідженню сутності поняття та видів об'єктів адміністративного правопорушення, пов'язаного з порушенням вимог фінансового контролю. Викладено наукові підходи до визначення складових елементів об'єкта вказаного адміністративного правопорушення. З'ясовано, що для належної кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з порушенням вимог фінансового контролю, а отже, визначення обсягу адміністративної відповідальності як заходу адміністративного примусу, важливо враховувати специфіку суспільних відносин (як об'єкта посягання) та сферу, в якій вони виникають. Розкрито роль об'єкта адміністративного правопорушення, пов'язаного з порушенням вимог фінансового контролю, у кваліфікації та систематизації вітчизняного адміністративно-деліктного законодавства. Проаналізовано наукові погляди щодо визначення об'єкта вказаного адміністративного правопорушення, запропоновано авторське визначення його загального, родового, видового та безпосереднього об'єктів.

Ключові слова: адміністративне правопорушення, протиправне діяння, об'єкт адміністративного правопорушення, порушення вимог фінансового контролю, адміністративна відповідальність, електронне декларування.

Оглядова стаття

ВСТУП. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 7 квітня 2011 р. № 3207-VI¹ уперше у вітчизняному законодавстві було запроваджено адміністративну відповідальність за порушення вимог фінансового контролю – ст. 172-6 глави 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» Кодексу України про адміністративні правопорушення². Разом із тим до ухвалення 14 жовтня 2014 р. Закону України «Про запобігання корупції»³

вказана стаття практично не застосовувалася в адміністративній практиці. І лише започаткування електронного подання декларації осіб, які уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (далі – декларація), стало значним поштовхом для її застосування. У 2021 р. лише Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) у межах своєї компетенції склало 350 протоколів за ст. 172-6 КУпАП, зокрема за: ч. 1 – 261 протокол; ч. 2 – 42 протоколи; ч. 4 – 47 протоколів. Це у 12 разів більше, ніж у 2020 р., коли НАЗК за ст. 172-6 КУпАП було складено тільки 29 протоколів: за ч. 1 – 13 протоколів, за ч. 2 – 9 протоколів, за ч. 4 – 7 протоколів⁴.

Разом із тим будь-яке протиправне, винне діяння, за здійснення якого чинним законодавством України передбачена адміністративна відповідальність, може бути визнане правопорушенням тільки за наявності в ньому

¹ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення : Закон України від 07.04.2011 № 3207-VI // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3207-17> (дата звернення: 12.02.2022).

² Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 12.02.2022).

³ Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 12.02.2022).

⁴ Моніторинг діяльності Національного агентства // Національне агентство з питань корупції : офіц. сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/monitoring-diyalnosti-natsionalnogo-agenstva/> (дата звернення: 12.02.2022).

певних ознак (елементів) складу адміністративного правопорушення, де актуальне значення має встановлення об'єкта посягання. Саме його встановлення дасть можливість: 1) визначити коло суспільних відносин, що охороняються заходами адміністративної відповідальності; 2) значною мірою визначити протиправне або непротиправне діяння; 3) встановити тяжкість посягання та можливу шкоду суспільним відносинам.

У контексті зазначеного встановлення об'єкта адміністративного правопорушення, пов'язаного з порушенням фінансового контролю, та його характеристика дадуть можливість визначити наявність у діянні особи юридичного складу вказаного адміністративного правопорушення та притягнути її до відповідальності, що підкреслює актуальність статті.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Мета статті полягає у визначенні сутності поняття об'єкта порушення вимог фінансового контролю як одного з елементів юридичного складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172-6 КУпАП. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання: проаналізувати відповідні норми чинного законодавства, зокрема КУпАП, Закону України «Про запобігання корупції» та відповідних наказів НАЗК, а також наявні доктринальні наукові підходи до визначення складових частин об'єкта вказаного адміністративного правопорушення; розкрити ознаки об'єкта порушення вимог фінансового контролю з подальшим наданням авторського визначення загального, родового, видового та безпосереднього об'єктів адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172-6 КУпАП.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Методологічною основою дослідження стали обрані методи наукового пізнання, ключовим з яких є порівняльно-правовий. Також використано методи правового моделювання та системного аналізу, зміст і призначення яких розкрито у статті.

Застосування порівняльно-правового методу дослідження включало в себе узагальнення результатів вивчення наукових публікацій з питань визначення сутності об'єкта адміністративного правопорушення, положень доктрини щодо адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю, визначення сутності структурних елементів об'єкта вказаного адміністративного правопорушення. Завдяки вказаному методу вдалося встановити відсутність єдиних підходів до визначення поняття і сутності інформації в наукових працях щодо підходу до ви-

значення загального, родового, видового та безпосереднього об'єктів порушення вимог фінансового контролю.

Також застосовувався метод правового моделювання, який дав можливість на підставі проаналізованих наукових публікацій визначити поняття таких термінів, як «загальний об'єкт порушення вимог фінансового контролю», «родовий об'єкт порушення вимог фінансового контролю», «видовий об'єкт порушення вимог фінансового контролю» та «безпосередній об'єкт порушення вимог фінансового контролю».

За допомогою методу системного аналізу проаналізовано визначені в наукових публікаціях терміни об'єкта в адміністративному праві та здійснено їх аналіз. Використання системно-структурного методу дало можливість визначити перелік наукових публікацій та нормативно-правових актів, які були необхідні для комплексного дослідження.

Емпіричну базу дослідження становлять наукові праці фахівців у галузі адміністративного права (Ю. П. Битяк, К. Л. Бугайчук, В. М. Гаращук, Д. І. Голосніченко, А. В. Гуржій, В. К. Колпаков, Т. О. Коломoeць, О. В. Кузьменко, Ю. С. Назар, І. Д. Пастух, Н. І. Романів, В. В. Серeda, О. Г. Стрельченко, Н. С. Федорук, К. Д. Янішевський та інші), а також тих науковців, які безпосередньо досліджували склад порушення вимог фінансового контролю (Г. В. Лученцов, В. І. Ковальчук, Г. О. Петренко, Ю. О. Рева, А. В. Тітко, К. Є. Цабєка). Нормативною основою статті стали нормативно-правові акти, які: встановлюють адміністративну відповідальність за порушення вимог фінансового контролю (КУпАП); забезпечують запобігання та протидію корупції (Закон України «Про запобігання корупції»); регламентують порядок подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента та повідомлення про суттєві зміни у майновому стані, а також подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. Перед тим як визначити об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з порушенням вимог фінансового контролю, необхідно зауважити, що під юридичним складом адміністративного правопорушення розуміється передбачена нормами права сукупність ознак (елементів), за наявності яких те чи інше протиправне діяння можна оцінювати

як адміністративне правопорушення (Гончарук, 2005, с. 44–45). Теорія права передбачає чотири елементи юридичного складу правопорушення: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона. Першим елементом складу відносин адміністративного права є його об'єкт. Як зазначає К. Є. Цебека (2020), структура юридичного складу порушення вимог фінансового контролю як виду адміністративного правопорушення (проступку) також представлена сукупністю зазначених елементів, кожний з яких потребує більш детальної характеристики та аналізу. Об'єкт адміністративного правопорушення має важливе значення для визначення поняття адміністративного правопорушення, він вказує на його суспільну шкідливість і враховується при застосуванні адміністративного стягнення за вчинення конкретного правопорушення (Менів, 2020, с. 364). Від того, наскільки повно і правильно буде визначено об'єкт, залежить не тільки поведінка суб'єктів адміністративно-правових відносин, а й досягнення кінцевої мети цих відносин.

Також велике теоретичне і практичне значення має класифікація об'єкта адміністративного правопорушення. Вказане дозволяє всебічно дослідити соціальну природу адміністративних порушень, слугує критерієм структуризації актів адміністративно-деліктного законодавства, сприяє правильній кваліфікації адміністративних правопорушень та індивідуалізації адміністративної відповідальності. У науці адміністративного права більшість сучасних науковців дотримуються трьохелементної класифікації, відповідно до якої виділяються загальний, родовий та безпосередній об'єкти адміністративного правопорушення (Коломоєць, 2008; Остапенко, 2000; Коваль, 1994; Середа, Кісіль, 2014).

Рідше до цього понятійного ряду інші науковці відносять четвертий, проміжний елемент – видовий об'єкт адміністративного правопорушення (Забарний, Калюжний, Шкарупа, 2003; Гладун, 2004; Кириленко, 2013; Стрельченко, 2012).

Наприклад, О. Г. Стрельченко (2012, с. 139) залежно від рівня узагальнення виділяє такі об'єкти:

1) загальний об'єкт, що: а) регулюється різними галузями права; б) охороняється адміністративними санкціями. Такий об'єкт є спільним для всіх видів адміністративних правопорушень;

2) родовий об'єкт – однорідні групи суспільних відносин, які в сукупності складають загальний об'єкт. Розподіл цього цілого (зага-

льного об'єкта) на частини (родові об'єкти) може проводитися за різними критеріями. По-перше, всю сукупність суспільних відносин, що охороняються адміністративними санкціями, можна поділити на частини залежно від того, якою галуззю права вони регулюються. Отже, можна говорити про адміністративні, земельні, трудові, цивільні та інші правовідносини як родові об'єкти проступків. По-друге, як критерій класифікації можна використовувати структуру соціально-господарського комплексу. По-третє, як критерій класифікації можна використовувати зміст суспільних відносин, що охороняються. З урахуванням цього критерію розрізняють такі родові об'єкти, як власність, громадський порядок, громадська безпека, здоров'я населення, порядок управління;

3) видовий об'єкт – самостійний складовий різновид родового об'єкта, відокремлена група суспільних відносин, загальних для низки проступків. Вони виступають відокремленою і досить самостійною частиною родового об'єкта. Наприклад, якщо взяти такий родовий об'єкт, як власність, то її види – це власність приватна, комунальна та державна. Видовий об'єкт широко використовується законодавцем, який спеціальними актами встановив адміністративну відповідальність за порушення правил дорожнього руху, військового обліку, прав споживачів тощо;

4) безпосередній об'єкт – одна або декілька суспільних відносин, яким спричиняється шкода певним правопорушенням. Наприклад, при перевищенні швидкості – громадська безпека на дорозі тощо, при вчиненні насильства в сім'ї – стан здоров'я осіб, які відповідно до ст. 3 Сімейного кодексу України є сім'єю.

Також деякі дослідники, наприклад Н. В. Макарець (2014), виділяють ще додатковий (суспільні відносини, яким завдається шкода правопорушенням, але які не виступають основним об'єктом охорони права, а доповнюють його) та факультативний (суспільні відносини, яким залежно від складних умов може бути завдано шкоди, а може бути і не завдано) об'єкти.

У чинному законодавстві поняття об'єкта адміністративного правопорушення не визначається, натомість наводиться приблизний перелік суспільних відносин, охоронюваних адміністративним законом. У ст. 1 КУпАП зазначено, що завданням законодавства про адміністративні правопорушення є охорона особистих прав і свобод громадян, власності, а також прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, установленого порядку управління, державного і суспільного порядку.

Більш стислий виклад об'єкта адміністративного правопорушення міститься у ст. 9 КУпАП, якою адміністративний проступок визначається як діяння, що посягає на державний або громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління. Об'єктом адміністративного проступку, як і будь-якого іншого правопорушення, завжди є суспільні відносини. Така точка зору була висловлена ще Д. Н. Бахрахом (1989, с. 47), на сьогодні її підтримують більшість учених у галузі адміністративного права. Аналіз адміністративного законодавства свідчить, що під його охорону підпадають лише найважливіші та найбільш значущі для інтересів держави і суспільства відносини, яким протиправними посяганнями може бути завдано досить суттєвої шкоди.

Поряд із вказаним нормативним визначенням з метою встановлення об'єкта порушення вимог фінансового контролю, за яке передбачена адміністративна відповідальність, першочергово доцільно звернутися до наукових поглядів щодо визначення загального об'єкта адміністративного правопорушення, адже щодо цього в наукових колах існує кілька думок.

А. В. Гуржій та Ю. О. Мельник (2015) указують, що загальним об'єктом адміністративного правопорушення є суспільні відносини, врегульовані нормами адміністративного законодавства, охоронювані адміністративними санкціями з метою забезпечення нормального функціонування порядку управління, захисту власності, прав і свобод громадян.

В. М. Берізко (2017, с. 82) звертає увагу, що в загальному розумінні об'єктом адміністративного правопорушення є те, на що він посягає, проти чого спрямований. Адміністративний проступок за своєю природою є антисоціальним явищем, небезпечним для суспільства, що має негативні наслідки.

Автори підручника «Адміністративне право України» за загальною редакцією С. В. Ківалова (2003, с. 99) загальним об'єктом адміністративних правопорушень визначають суспільні відносини, які охороняються нормами адміністративного права: суспільний порядок і суспільна безпека, власність, права і свободи громадян, встановлений порядок управління. На думку Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, О. В. Дьяченка (2005, с. 273), загальний об'єкт становить уся сукупність суспільних відносин, які охороняє законодавство про адміністративні правопорушення.

Поділяємо думки тих учених, які вважають, що незалежно від специфіки індивідуаль-

ного розуміння тих або інших аспектів об'єкта адміністративних правопорушень об'єктом виступають суспільні відносини. При цьому підтримуємо також думку А. В. Гуржія, який наголошує, що загальним об'єктом адміністративного правопорушення виступають лише ті суспільні відносини, які врегульовуються правом (тобто правовідносини) та перебувають під охороною адміністративно-деліктних санкцій. Також дослідник зазначає, що об'єкт адміністративного правопорушення є конструктивною ознакою складу адміністративного проступку, неодмінною запорукою правильної та безпомилкової кваліфікації, а також важливим системотворчим чинником вітчизняного адміністративно-деліктного законодавства. По-перше, саме об'єкт посягання визначає його суспільну небезпеку, характеризує його спрямованість. Жодний вчинок не може бути визнано деліктом, якщо він не був спрямований на певний суспільно значущий об'єкт. По-друге, саме на підставі об'єкта розмежовуються різні види правопорушень (адміністративні проступки, цивільні делікти та злочини), оскільки деякі об'єкти охороняються тільки кримінальним правом, деякі – тільки адміністративним, а деякі – лише цивільним.

Таким чином суспільні відносини, що є об'єктом адміністративного правопорушення (проступку), можуть регулюватися не лише нормами адміністративного права, а й інших галузей права, зокрема цивільного, земельного, трудового тощо (Цабєка, 2020, с. 85).

На думку Ю. О. Рева (2019, с. 140), об'єктом порушення вимог фінансового контролю є суспільні відносини, які пов'язані зі здійсненням публічної служби. При цьому А. В. Титко (2015, с. 161) під загальним об'єктом порушення вимог фінансового контролю розуміє всі суспільні відносини, які охороняються адміністративно-правовими нормами і яким правопорушенням завдано шкоду.

При визначенні загального об'єкта адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, відповідно і визначених ст. 172-6 КУпАП, К. Є. Цабєка (2020) розуміє тільки ті суспільні відносини, що охороняються чинним адміністративним законодавством (нормами КУпАП).

У науково-практичному коментарі «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією», виданому колективом авторів Національної академії внутрішніх справ, загальний об'єкт адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172-6 КУпАП, визначається як суспільні відносини у сфері дотримання вимог фінансового контролю (щодо подання

декларацій, зазначення в них достовірних відомостей, дотримання вимог додаткових заходів фінансового контролю) (Чернявський та ін., 2020, с. 30).

Під час визначення загального об'єкта адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172-6 КУпАП, необхідно врахувати сутність антикорупційного законодавства, в першу чергу Закону України «Про запобігання корупції», його мету і призначення. Завдяки ухваленню вказаного Закону були запроваджені нові норми, які визначають механізм подання саме електронної декларації, на відміну від паперової, що була запроваджена Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 7 квітня 2011 р.¹ Також було розширено перелік об'єктів і предметів, які підлягають декларуванню, встановлено нові заходи контролю за процедурою подання та перевірки декларацій, а також врегульовано норми, які встановлюють наслідки за неподання, несвоєчасне подання декларації та за відображення в декларації завідомо неправдивої інформації. Вказаний механізм декларування став одним із найважливіших компонентів антикорупційної політики держави, завдяки якому здійснюється об'єктивний фінансовий контроль за майновим станом публічних службовців та членів їх сім'ї, що сприятиме зниженню рівня корупції та підвищуватиме рівень відкритості і прозорості влади. Електронне декларування дозволяє виявити активи, здобуті незаконним шляхом, що може слугувати перешкодою до вступу та проходження публічної служби особами, які протиправно збагатилися. Також механізм електронного декларування обмежує осіб у публічному використанні коштів та майна, змушує до застосування різних способів легалізації отримання незаконних активів, а це, у свою чергу, обмежує у способах учинення корупційних правопорушень, правопорушень, пов'язаних із корупцією, що є одним зі способів запобігання та протидії корупції.

Як цілком слушно підкреслює О. М. Стороженко (2008, с. 113), «часто-густо саме на основі ознак загального об'єкта уповноважений суб'єкт кваліфікації може зробити обґрунтований висновок про адміністративно-деліктний характер діяння, або навпаки – про його кримінально-правову, цивільно-правову, господарсько-правову і т.д. природу».

¹ Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 07.04.2011 № 3206-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3206-17> (дата звернення: 12.02.2022). Втратив чинність.

Таким чином, вважаємо, що загальним об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172-6 КУпАП, є вся сукупність суспільних відносин у сфері запобігання та протидії корупції, що охороняється адміністративно-деліктними нормами.

Як правило, у вітчизняному адміністративному праві родові об'єкти адміністративних проступків визначають за двома основними критеріями: аксіологічним і галузевим. Першим (аксіологічним) критерієм є загальносоціальні цінності, навколо яких складаються суспільні відносини, охоронювані адміністративно-деліктним правом. За цим критерієм можна визначити як родові такі об'єкти: суспільні відносини стосовно власності; суспільні відносини стосовно забезпечення громадського порядку; суспільні відносини стосовно здійснення народного волевиявлення.

Другим (галузевим) критерієм слугує галузь або сфера суспільного життя, де складаються відповідні суспільні відносини. За цим критерієм розрізняють такі родові об'єкти адміністративних проступків: суспільні відносини у промисловості; суспільні відносини в галузі торгівлі; суспільні відносини в галузі стандартизації; суспільні відносини у військовій сфері; суспільні відносини на транспорті тощо (Нефедова, 2019, с. 50).

Як вказує А. В. Гуржій, обидва зазначені критерії лягли в основу структурування Особливої частини КУпАП на окремі глави, а родовий об'єкт дозволяє згрупувати адміністративні правопорушення у певні самостійні категорії, здійснити їх класифікацію з метою визначення адміністративно-правових норм, що встановлюють відповідальність за їх учинення.

На думку К. О. Чишко (2016, с. 136), для розуміння родового об'єкта адміністративного проступку значення мають певні групи правопорушень і ті критерії, за якими вони об'єднуються, ті громадські чи соціальні цінності, на які здійснюється посягання. Найчастіше групи родових об'єктів співпадають із назвою розділів КУпАП.

О. І. Миколенко (2006, с. 61) вважає, що родовим об'єктом є однорідна група суспільних відносин, яка є невід'ємною та самостійною частиною загального об'єкта. Більш розширене визначення родового об'єкта проступків надав К. Л. Бугайчук (2002, с. 43–44), який під ним розуміє однорідну групу суспільних відносин, які складають невід'ємну та самостійну частину загального об'єкта, поділ якого на частини (родові об'єкти) може проводитися за різними підставами:

а) всю сукупність суспільних відносин, охоронюваних адміністративними санкціями, можна поділити на частини залежно від того, якою галуззю права вони регулюються. Отже, можна говорити про адміністративні, земельні, трудові та інші правовідносини;

б) як критерій класифікації можна використовувати галузь громадської діяльності, в якій складаються суспільні відносини. За цією ознакою можна виділити такі родові об'єкти, як відносини в сільському господарстві, промисловості, на транспорті тощо;

в) як критерій класифікації можна використовувати зміст охоронюваних суспільних відносин.

Зазначимо, що встановлення родового об'єкта адміністративного правопорушення особливих труднощів не становить. Як правило, родовий об'єкт зазначається в назві тієї глави КУпАП або в назві того закону, де закріплена відповідна адміністративно-деліктна норма. Стаття 172-6 «Порушення вимог фінансового контролю» входить до глави 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» КУпАП. Тим не менш, говорячи про родовий об'єкт адміністративних правопорушень у сфері порушення вимог фінансового контролю, слід зважати, що відповідальність за такі правопорушення передбачається і КУпАП, і спеціальним законом – Законом України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. Таким чином опис родового об'єкта порушення вимог фінансового контролю в назві глави 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» КУпАП та в назві спеціального закону суттєво відрізняється.

А. В. Титко (2015, с. 161) під родовим об'єктом порушення вимог фінансового контролю розуміє суспільні відносини щодо дотримання вимог, заборон та обмежень, встановлених Законом України «Про запобігання корупції». Г. В. Лученцов (2017, с. 170) зазначає, якщо ст. 172-6 «Порушення вимог фінансового контролю» входить до глави 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» КУпАП, то зміст цієї статті і, власне, логіка законодавця щодо розміщення її саме у главі 13-А дають підстави зробити висновки, що родовим об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері запобігання корупції. Таке визначення родового об'єкта цього правопорушення відповідає сутності суспільних відносин, яким завдається шкода під час його вчинення.

Г. О. Петренко та В. І. Ковальчук (2020, с. 138), продовжуючи думку Г. В. Лученцова та

А. В. Титко, вказують, що згідно з новою редакцією глави 13-А КУпАП родовий об'єкт правопорушень вимог фінансового контролю варто визначити як «суспільні відносини у сфері забезпечення дотримання вимог, заборон та обмежень, встановлених Законом України “Про запобігання корупції”, особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування».

Іншої думки дотримується Ю. О. Рева (2019, с. 141), який під родовим об'єктом порушення вимог фінансового контролю розуміє суспільні відносини, які пов'язані з механізмом реалізації повноважень, прав і обов'язків, учинення відповідних дій суб'єктами, яких уповноважено на виконання завдань і здійснення функцій держави, спрямованих на забезпечення публічних інтересів.

На основі аналізу норм антикорупційного законодавства в частині порушення вимог фінансового контролю, законодавства про адміністративну відповідальність і поглядів науковців сформулюємо поняття «родовий об'єкт порушення вимог фінансового контролю», під яким пропонуємо розуміти суспільні відносини, що забезпечують установлення порядку запобігання та протидії корупції.

Тому, на нашу думку, позиція законодавця щодо віднесення ст. 172-6 «Порушення вимог фінансового контролю» до глави 13-А КУпАП «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» є повністю виправданою.

Різновидом родового об'єкта виступає видовий об'єкт. Видовий об'єкт – це тісно взаємозалежна між собою група суспільних відносин, яка становить частину родового об'єкта і на яку посягають адміністративні проступки. Як вказує О. Г. Стрельченко (2019, с. 180), видовий об'єкт виступає різновидом об'єкта родового, тобто видовий об'єкт являє собою відокремлену групу суспільних відносин, які є спільними для тих чи інших проступків – група однорідних або тотожних відносин. Зазначені суспільні відносини є відокремленою частиною родового об'єкта.

Що стосується видового об'єкта порушення вимог фінансового контролю, то А. В. Титко (2015, с. 161) вказує, що це суспільні відносини щодо дотримання вимог фінансового контролю особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Аналіз диспозицій ст. 172-6 КУпАП свідчить, що його частини передбачають відповідальність за вчинення різних форм діянь, зокрема:

– ч. 1 – за несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої

на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

– ч. 2 – за неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента;

– ч. 2 – за неповідомлення про суттєві зміни в майновому стані;

– ч. 4 – за подання завідомо недостовірних відомостей.

Незважаючи на те, що загальний порядок подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, визначений Законом України «Про запобігання корупції», окремі аспекти подання різних форм декларації регламентуються іншими нормативно-правовими актами, відповідно відповідальність за їх порушення передбачена різними частинами ст. 172-6 КУпАП.

Відповідальність за ч. 1 ст. 172-6 КУпАП (за несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування) настає за порушення Порядку заповнення та подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування¹, затвердженого Наказом НАЗК «Про затвердження форми декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Порядку заповнення та подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» від 23 серпня 2021 р. № 449/21.

Відповідальність за ч. 2 ст. 172-6 КУпАП (за неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента) настає за порушення Порядку інформування Національного агентства з питань запобігання корупції про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента², затвердженого Наказом НАЗК

«Про затвердження Порядку інформування Національного агентства з питань запобігання корупції про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента» від 23 серпня 2021 р. № 451/21.

Відповідальність за ч. 2 ст. 172-6 КУпАП (за неповідомлення про суттєві зміни у майновому стані) настає за порушення Порядку інформування Національного агентства з питань запобігання корупції про суттєві зміни у майновому стані суб'єкта декларування³, затвердженого Наказом НАЗК «Про затвердження Порядку інформування Національного агентства з питань запобігання корупції про суттєві зміни у майновому стані суб'єкта декларування» від 23 серпня 2021 р. № 450/21.

Відповідальність за ч. 4 ст. 172-6 КУпАП (подання завідомо недостовірних відомостей) настає за порушення Порядку заповнення та подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування⁴, затвердженого Наказом НАЗК «Про затвердження форми декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Порядку заповнення та подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» від 23 серпня 2021 р. № 449/21, Порядку інформування Національного агентства з питань запобігання корупції про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента⁵, затвердженого

України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0989-21> (дата звернення: 12.02.2022).

³ Порядок інформування Національного агентства з питань запобігання корупції про суттєві зміни у майновому стані суб'єкта декларування : затв. Наказом Нац. агентства з питань запобігання корупції від 23.07.2021 № 450/21 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0988-21> (дата звернення: 12.02.2022).

⁴ Порядок заповнення та подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування : затв. Наказом Нац. агентства з питань запобігання корупції від 23.07.2021 № 449/21 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0987-21> (дата звернення: 12.02.2022).

⁵ Порядок інформування Національного агентства з питань запобігання корупції про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента : затв. Наказом Нац. агентства з питань запобігання корупції від 23.07.2021 № 451/21 // БД «Законодавство України» / ВР

¹ Порядок заповнення та подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування : затв. Наказом Нац. агентства з питань запобігання корупції від 23.07.2021 № 449/21 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0987-21> (дата звернення: 12.02.2022).

² Порядок інформування Національного агентства з питань запобігання корупції про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента : затв. Наказом Нац. агентства з питань запобігання корупції від 23.07.2021 № 451/21 // БД «Законодавство України» / ВР

Наказом НАЗК «Про затвердження Порядку інформування Національного агентства з питань запобігання корупції про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента» від 23 серпня 2021 р. № 451/21, Порядку інформування Національного агентства з питань запобігання корупції про суттєві зміни у майновому стані суб'єкта декларування¹, затвердженого Наказом НАЗК «Про затвердження Порядку інформування Національного агентства з питань запобігання корупції про суттєві зміни у майновому стані суб'єкта декларування» від 23 серпня 2021 р. № 450/21.

Отже, можна зазначити, що склад порушення вимог фінансового контролю містить видовий об'єкт, який можна визначити як групу однорідних суспільних відносини, виокремлених у межах родового об'єкта, які пов'язані з порядком подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента та повідомлення про суттєві зміни у майновому стані, а також подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Зрозуміло, що таке визначення видового об'єкта складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172-6 КУпАП, не є універсальним, але є науковим підходом до визначення цього виду об'єкта в межах проведеного дослідження і не вичерпує подальших наукових розробок у цьому напрямі.

Наступним і найвищим рівнем конкретизації об'єкта адміністративного правопорушення є так званий безпосередній об'єкт, визначення якого, на думку В. К. Колпакова (2001, с. 176–177), має важливе значення для науки та правозастосовної діяльності. Такий об'єкт виступає як конструктивна частина родового та родового об'єктів. Варто зазначити, що попри сталий науковий інтерес до проблематики безпосереднього об'єкта адміністративних правопорушень, у теорії адміністративно-деліктного права нині не сформульовано єдино-

го концептуального підходу до його розуміння. В. К. Колпаков і В. В. Гордєєв (2011, с. 18) під безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення розуміють конкретні суспільні відносини, регульовані правом та охоронювані адміністративними санкціями. На думку В. А. Бортника (2012, с. 85), В. В. Середи, Ю. С. Назара, К. М. Костовської, під ним необхідно розуміти конкретні суспільні відносини, які охороняються відповідною адміністративно-правовою нормою та яким завдано шкоди правопорушенням, що підпадає під ознаки конкретного складу проступку. Т. О. Коломоєць (2011, с. 283) зазначає, що безпосередній об'єкт – це конкретні суспільні відносини, що охороняються законом, яким і спричиняється шкода певним правопорушенням.

Таким чином, підтримуючи загальну адміністративно-правову тенденцію, відмітимо, що безпосередній об'єкт – це явище одиничне. А. В. Нефедов (2019, с. 52) акцентує увагу, що він асоціюється лише з тими відносинами, які було порушено (дестабілізовано) в результаті вчинення конкретного правопорушення.

А. В. Титко (2015, с. 161) характеризує безпосередній об'єкт порушення вимог фінансового контролю в таких аспектах: 1) суспільні відносини щодо порядку заповнення та подання декларації про майно, доходи, витрати та зобов'язання фінансового характеру; 2) суспільні відносини щодо порядку повідомлення про відкриття валютного рахунку в установах банку-нерезидента та про суттєві зміни майнового стану.

У свою чергу, Г. В. Лученцов (2017, с. 170) зазначає, що безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172-6 «Порушення вимог фінансового контролю» КУпАП, є відносини у сфері здійснення антикорупційного фінансового контролю. Таке визначення відповідає сутності суспільних відносин, яким завдається шкода під час його вчинення.

Г. О. Петренко та В. І. Ковальчук (2020, с. 138), продовжуючи думку Г. В. Лученкова, вказують, що безпосереднім об'єктом є «суспільні відносини у сфері декларування доходів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування».

К. Є. Цабека (2020, с. 114) зазначає, що визначення безпосереднього об'єкта адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, повинне здійснюватися в межах родового об'єкта та з урахуванням специфіки вимог і обмежень, які можуть бути порушені відповідним діянням. У цьому разі наявна прив'язка до відповідної норми глави 13-А КУпАП, якою

України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0989-21> (дата звернення: 12.02.2022).

¹ Порядок інформування Національного агентства з питань запобігання корупції про суттєві зміни у майновому стані суб'єкта декларування : затв. Наказом Нац. агентства з питань запобігання корупції від 23.07.2021 № 450/21 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0988-21> (дата звернення: 12.02.2022).

передбачена адміністративна відповідальність за те чи інше протиправне діяння, пов'язане з корупцією. Наприклад, безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172-6 КУпАП, дослідник визначає суспільні відносини у сфері здійснення антикорупційного фінансового контролю.

Закцентуємо увагу на тому, що фінансовий контроль передбачає виникнення відносин у суб'єкта декларування під час подання ним у порядку, встановленому чинним законодавством, декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. З урахуванням викладеного можна констатувати, що безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172-6 КУпАП, є охоронювані адміністративно-деліктною санкцією, встановлені Законом України «Про запобігання корупції» та іншими нормативно-правовими актами вимоги, заборони та обмеження, які виникають у зв'язку з поданням декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

ВИСНОВКИ. Підводячи підсумки, зауважимо, що на підставі аналізу наукових публікацій та нормативно-правових актів у сфері запобігання та протидії корупції, адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю визначено сутність поняття об'єкта порушення вимог фінансового контролю як одного з елементів юридичного складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172-6 КУпАП.

Враховуючи, що точне встановлення об'єкта адміністративного правопорушення має важливе наукове і практичне значення, адже він вказує на його суспільну шкідливість, враховується при застосуванні адміністративного стягнення за вчинення конкретного правопорушення, є запорукою правильної кваліфікації порушення вимог фінансового контролю, раціональності адміністративного провадження та належного застосування окремих адміністративно-деліктних норм, нами запропоновано авторську позицію щодо визначення загального, родового, видового та безпосереднього

об'єктів порушенням вимог фінансового контролю.

Виходячи з диспозиції, об'єкти адміністративного правопорушення, передбачено ст. 172-6 КУпАП, доцільно класифікувати на загальний, родовий, видовий та безпосередній.

Під загальним об'єктом порушення вимог фінансового контролю необхідно розуміти всю сукупність суспільних відносин у сфері запобігання та протидії корупції, що охороняється адміністративно-деліктними нормами.

Родовим об'єктом порушення вимог фінансового контролю є суспільні відносини, що забезпечують установлений порядок запобігання та протидії корупції.

Враховуючи, що диспозиція ст. 172-6 КУпАП містить різні форми діянь, за які передбачено відповідальність, склад порушення вимог фінансового контролю містить видовий об'єкт, під яким пропонується розуміти групу однорідних суспільних відносин, виокремлених у межах родового об'єкта, які пов'язані з порядком подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента та повідомлення про суттєві зміни у майновому стані, а також подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Безпосереднім об'єктом порушення вимог фінансового контролю є охоронювані адміністративно-деліктною санкцією, встановлені Законом України «Про запобігання корупції» та іншими нормативно-правовими актами вимоги, заборони та обмеження, які виникають у зв'язку з поданням декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Таким чином, від того, наскільки повно і правильно буде визначено об'єкт порушення вимог фінансового контролю, залежить не тільки поведінка суб'єктів адміністративно-правових відносин, а й досягнення кінцевої мети цих відносин.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса, 2003. 896 с.
2. Адміністративне право України : підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, О. В. Дьяченко та ін. ; за ред. Ю. П. Битяка. Київ, 2005. 544 с.
3. Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією : наук.-практ. комент. / С. С. Чернявський, Р. А. Сербин, І. Д. Пастух та ін. Київ, 2020. 90 с.
4. Бахрах Д. Н. Производство по делам об административных правонарушениях. М., 1989. 96 с.
5. Берізко В. М. Особливості складу адміністративного правопорушення у сфері протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 1. С. 80–83. URL: http://lsej.org.ua/1_2017/21.pdf (дата звернення: 12.02.2022).

6. Бортник В. А. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ, 2012. 222 с.
7. Бугайчук К. Л. Адміністративні проступки: сутність та організаційно-правові заходи їх профілактики : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2002. 243 с.
8. Гладун З. С. Адміністративне право України : навч. посіб. Тернопіль, 2004. 579 с.
9. Гончарук С. Т. Навчально-методичний посібник з спецкурсу Адміністративна відповідальність. Київ, 2005. 116 с.
10. Гуржій А. В., Мельник Ю. О. Об'єкт правопорушення як критерій структуризації адміністративно-деліктного законодавства. *Юридична наука*. 2015. № 4. С. 14–19.
11. Забарний Г. Г., Калюжний Р. А., Шкарупа В. К. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ, 2003. 212 с.
12. Кириленко Є. В. Поняття та склад адміністративних правопорушень: запрошення до дискусії. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 3. С. 219–221.
13. Коваль Л. В. Адміністративне право України. Загальна частина : курс лекцій. Київ, 1994. 154 с.
14. Коломоець Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. Київ, 2011. 576 с.
15. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник. Київ, 2001. 752 с.
16. Колпаков В. К., Гордєєв В. В. Склад адміністративного проступку. Чернівці, 2011. 44 с.
17. Лученцов Г. В. Адміністративна відповідальність за порушення вимог фінансового контролю. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 169–173.
18. Макарецько Н. В. Адміністративне право. Курс лекцій. Київ, 2014. 156 с.
19. Менів Л. Д. Об'єкт і предмет адміністративних правопорушень у сфері законодавства про захист прав споживачів. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 1. С. 363–366.
20. Миколенко А. И. Административный процесс и административная ответственность в Украине : учеб. пособ. Харьков, 2006. 352 с.
21. Нефедова А. В. Об'єкт адміністративних проступків на автомобільному транспорті. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2019. Вип. 55, т. 2. С. 49–54.
22. Остапенко О. І. Кваліфікація адміністративних правопорушень : монографія. Львів, 2000. 173 с.
23. Петренко Г. О., Ковальчук В. І. Окремі аспекти застосування адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією у сфері фінансового контролю. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 137–141. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-8/33>.
24. Рева Ю. О. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю. *Юридичний вісник*. 2019. № 3. С. 139–145. DOI: <https://doi.org/10.32837/uvv.v0i3.955>.
25. Середа В. В., Кісіль З. Р., Кісіль В. В. Адміністративне право : навч. посіб. Львів, 2014. 520 с.
26. Стороженко О. М. Адміністративно-правова кваліфікація зловживань монополієм (домінуючим) становищем на ринку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2008. 183 с.
27. Стрельченко О. Г. Доктринальна характеристика адміністративної відповідальності за порушення норм (правил) у сфері обігу лікарських засобів. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3. С. 179–183.
28. Стрельченко О. Г. Специфіка проступку як складової частини адміністративного делікту. *Право і суспільство*. 2012. № 3. С. 137–143.
29. Титко А. В. Юридичний склад порушення вимог фінансового контролю, вчиненого поліцейським. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. № 18, т. 1. С. 161–164.
30. Федорук Н. С. Адміністративне право України (загальна частина) : навч. посіб. Чернівці, 2013. 296 с.
31. Цабека К. Є. Адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією : дис. ... д-ра філософії : 081. Суми, 2020. 257 с.
32. Цабека К. Є. Юридичний склад адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 2. С. 112–117. DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.2.19>.
33. Чижко К. О. Класифікація об'єктів адміністративних правопорушень у сфері забезпечення громадського порядку та громадської безпеки. *Право і суспільство*. 2016. № 2 (3). С. 135–142.

Надійшла до редакції: 15.02.2022

ТРОЙЧУК Р. Д. ОБ'ЄКТ НАРУШЕННЯ ТРЕБОВАНИЙ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ

Статья посвящена исследованию сущности понятия и видов объектов административного правонарушения, связанного с нарушением требований финансового контроля. Изложены научные подходы к определению составных элементов объекта указанного

административного правонарушения. Выяснено, что для надлежащей квалификации административного правонарушения, связанного с нарушением требований финансового контроля, а значит и определения объема административной ответственности как меры административного принуждения, важно учитывать специфику общественных отношений (как объекта посягательства) и сферу, в которой они возникают. Раскрыта роль объекта административного правонарушения, связанного с нарушением требований финансового контроля, в квалификации и систематизации отечественного административно-деликтного законодательства. Проанализированы научные взгляды на определение объекта указанного административного правонарушения, предложено авторское определение его общего, родового, видового и непосредственного объектов.

Ключевые слова: административное правонарушение, противоправное деяние, объект административного правонарушения, нарушение требований финансового контроля, административная ответственность, электронное декларирование.

TROYCHUK R. D. OBJECT OF VIOLATION OF FINANCIAL CONTROL REQUIREMENTS

The article is devoted to the study of the essence of the concept and types of objects of administrative offenses related to the violations of financial control. Scientific approaches to determining the constituent elements of the object of this administrative offense were presented. It was found that for the proper qualification of an administrative offense related to violation of financial control, and hence the definition of the scope of administrative liability as a measure of administrative coercion, it is important to take into account the specifics of public relations (as an object of encroachment) and the scope in which they arise. It was clarified the role of the object of administrative offense related to the violation of the financial control requirements in the qualification and systematization of the domestic administrative tort law.

The scientific views on the definition of the object of the specified administrative offense was analyzed, the author offered his own definition of the general, generic, specific and direct objects.

The general object of violation of the requirements of financial control should be understood as the whole set of public relations in the field of preventing and combating corruption, which is protected by administrative and tort regulations.

The generic object of the violation of the requirements of financial control is public relations, which provide the established procedure for preventing and combating corruption.

Given that the provisions of Article 172 of the Code of Administrative Offenses of Ukraine contain various forms of acts for which liability is provided, the composition of violations of financial control contains a specific object, which is proposed to admit a group of homogeneous social relations, allocated within the framework of a generic object related to the procedure for submitting a declaration of a person authorized to perform the functions of the state or local government, opening a foreign currency account in a non-resident bank institution and notification of significant changes in property status, as well as submitting knowingly false information in the declaration of a person authorized to to perform the functions of the state or local self-government.

The direct object of violation of the requirements of financial control is requirements, prohibitions and restrictions which protected by administrative-tort sanction established by the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption" and other regulations, and arising in connection with the declaration of a person authorized to perform state functions or local government.

Key words: administrative offense, wrongful act, object of administrative offence, violation of financial control requirements, administrative liability, electronic declaration.

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Тройчук Р. Д. Об'єкт порушення вимог фінансового контролю. *Право і безпека*. 2022. № 1 (84). С. 196–206. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2022.1.20>.

Citation (APA): Troychuk, R. D. (2022). Object of violation of financial control requirements. *Law and Safety*, 1(84), 196–206. <https://doi.org/10.32631/pb.2022.1.20>.